

A magyar konzervatív sajtó az 1848-as forradalmak idején Elutasításból elfogadás – 1848. január–március

KRIZSÁN BÁLINT

Bevezetés

A napóleoni háborúkat lezáró bécsi kongresszus 1815-ben dinasztikus elvek alapján állította helyre az európai erőegyensúlyt. Megalakult a Német Szövetség, melynek tagja lett az összes német állam. Célja az volt, hogy fenntartsa a tagállamok területi épségét, külső és belső biztonságát. Ausztria megkapta Lombardiát és a Velencei Köztársaság területeit. Itáliában helyreállították a háborúk előtti állapotokat, az uralkodócsaládok visszakapták trónjukat. A politikailag széttagolt Appennini-félsziget valamennyi államában ezután a Habsburgok akarata érvényesült. Franciaországnak területekről kellett lemondania, hadisarc fizetésére kötelezték, Európától elszigetelték. A kongresszus végén Oroszország, az Osztrák Császárság és Poroszország megkötötte a Szent Szövetséget, mely egyszerre volt katonai és politikai szövetség. Célja a béke fenntartása és az állapotok konzerválása volt. A bécsi rendezés egészen 1848-ig megakadályozta a kontinens forradalmi átalakulását. 1848-ban mégis sor került különböző megmozdulásokra, melyek okaként említhető az egyre terjedő liberális és nemzeti eszméken túl egy rossz termésű év, és az emiatt kialakuló gazdasági és növekvő szociális feszültségek.

Írásom célja bemutatni, hogy a magyar konzervatív sajtó hogyan reagált az 1848-as európai forradalmi eseményekre. Az eseményeket földrajzi régióként, illetve kronologikus rendben vizsgálom 1848 januárjától a márciusi magyar forradalomig.

A Budapesti Híradó és a Nemzeti Ujság

A konzervatív-katolikus Nemzeti Ujság elődjének számító Hazai Tudósításokat (1808-tól Hazai és Külföldi Tudósítások) 1806-ban alapította Kultsár István.¹ A szerkesztő 1828-as halála után megváltozott a lap szerkezete, 1840-től pedig nevét Nemzeti Ujságra változtatták. 1845-től Liphay Sándor² (vagyonos pesti ügyvéd) lett a „lap vezére”, így a szerkesztő Illucz Oláh János³ csak alárendelt szerepet töltött be a hírlapnál. Liphay Sándor alapította a konzervatív szellemű pesti társaskört, a Gyüldét, melynek a Nemzeti Ujság lett a hivatalos lapja. A lap politikai beállítottsága középúton helyezkedett el a Budapesti Híradó által

¹ Kultsár István (1760–1828): író, szerkesztő, lapkiadó és színigazgató.

² Liphay Sándor (1793–1870): császári és királyi udvari tanácsos, ügyvéd, lapfőszerkesztő.

³ Illucz Oláh János (1817–1875): ügyvéd, királyi táblai bíró, lapszerkesztő.

képviselt hivatalos konzervatív álláspont és az ellenzék között. Azt a szárnyat képviselte, mely az ellenzékhez nagyobb mértékben akart közeledni.⁴

A Budapesti Híradó a Világ átalakulása után, 1844 nyarán indult meg Dessewffy Emil⁵ kezdeményezésére és Szenvey József⁶ szerkesztésében, aki egészen 1848. március 15-ig látta el a szerkesztői feladatokat. Ez volt az első hírlap, mely hetenként négyszer jelent meg.⁷ A Budapesti Híradó képviselte a hivatalos konzervatív álláspontot, ez volt az elsőszámú kormánypárti lap, így az ellenzék szöcsövének számító Pesti Hírlap legnagyobb ellenfele. 1848-ban a Nemzeti Újság heti négy, míg a Budapesti Híradó heti hat lapszámmal jelent meg. Mindkét újság rendszeresen közölt külföldi híreket, melyek közül kiemelt hangsúlyt kaptak az 1848-as forradalmi megmozdulások beszámolói. Az első mozgalmakra a közvetlen Habsburg uralom alatt álló Lombardiában került sor (szívarháború), ezt követték a dél-itáliai forradalmak Palermóban és Nápolyban. A legjelentősebb eseménynek azután Párizs volt a színhelye február végén.⁸

Habár a táviróhálózat már akkoriban is összekötötte Európa legjelentősebb városait, a híreket rendszerint külföldi újságokból vették át a magyar lapok, így 1–2 hét csúszással közöltek információkat a történésekről.

A Lombard-Velencei Királyság

Habár gyakorlatilag az egész félszigeten a Habsburg-dinasztia akarata érvényesült, Itáliát tekintve célszerű külön vizsgálni a közvetlenül a Habsburgok fennhatósága alá tartozó és a tőlük valamilyen formában független területeket. Így érdemes külön nagyító alá venni a közvetlen Habsburg uralom alatt álló Lombardiát és Velencét, a közvetve, de Habsburg befolyás alatt álló Nápolyt és Sziciliát, valamint Toscanát, illetve a Habsburgoktól teljesen független és velük szemben álló Szárd-Piemonti Királyságot. Következzen elsőként a Lombard-Velencei Királyság.

Az 1848-as forradalmi megmozdulások először a Habsburg Birodalom részét képező Lombard-Velencei Királyság területén jelentkeztek. 1815-ben a két olasz tartomány Lombard-Velencei Királyság néven tagolódott be a Habsburgok államába, élén pedig a lombard-velencei alkirály, 1848-ban Rainer József főherceg⁹ állt.¹⁰

⁴ KOSÁRY 1979, 770.

⁵ Dessewffy Emil (1814–1866): konzervatív magyar politikus, az MTA tagja. Az 1860-as Októberi Diploma egyik megfogalmazója.

⁶ Szenvey József (1800–1857): magyar író, hírlapíró, szerkesztő, az MTA tagja.

⁷ <https://adtplus.arcanum.hu/hu/collection/BudapestiHirado/> (Letöltés: 2018.06.09.)

⁸ BUZINKAY 1993, 53.

⁹ Rainer József főherceg (1783–1853): német-római császári herceg, osztrák főherceg, magyar és cseh királyi herceg, II. Lipót császár fia, József nádor fiatalabb testvére, császári-királyi tábornagy, a Lombard–Velencei Királyság alkirálya.

¹⁰ URBÁN 1970, 7–8.

Milánóban újév után a lakosok fogadalmat tettek, hogy az osztrák állami dohánymonopólium elleni tiltakozásként beszüntetik a dohányzást, és ugyanezen okokból a szerencsejátékot is.¹¹ 1848. január 2-án e fogadalomból kiindulva került sor a köztereken dohányzó katonák inzultálására és bosszantására a lombard fővárosban, ami komoly összetűzéshez vezetett a nép és a katonaság között. A halálos áldozatokat is követelő összecsapások februárig folyamatosak maradtak, a fennálló hatalom rögtönítelő székeket állított fel. Márciusban pedig forradalom tört ki Milánóban és Velencében is.

A lombardiai megmozdulásokkal mindkét konzervatív magyar hírlap komolyan foglalkozott. A mozgalmat januárban mindkét lap a békezavaró és kicsapongó ifjúság számlájára írta, akik sértegetéssel és inzultálással kiprovokálták a katonaság fegyveres válaszát. Mivel a Habsburg Birodalmon belüli eseményekről volt szó, azokat ausztriai belügynek tekintették. A néhány héttel később Dél-Itáliában kibontakozó felkeléseket ettől elszigetelten kezelték, úgy vélték, „*az ausztriai kormány Olaszországban legszorosabb értelemben nemzeti volt s továbbra is az leend*”.¹² A milánói, majd Lombardia több városára is áttekintő eseménysorozatot rendtelenségnek, zajongásnak, utcai zavargásnak minősítették. A mozgalom terjedése mögött nem az olasz nép nemzeti törekvéseit látták, hanem egy háttérben munkálkodó szervezkedés machinációját.¹³

A későbbi nápolyi hírekkel ellentétben, a lombard-velencei hírekkel kapcsolatban minimális enyhülés sem figyelhető meg a lapok hangvételében. A Páviában és Padovában is jelentkező, békezavarokként aposztrofált tüntetések ugyanis közvetlenül a Habsburg hatalom ellen irányultak. A konzervatívok mindenféleképpen el akarták kerülni a birodalom területén esetlegesen kialakuló, tettelegességgé fajuló tömegmegmozdulásokat. Az itáliai népmozgalmakat ezért igyekeztek egy hangos kisebbség akcióiként bemutatni és értékelni. Többször hangsúlyozták, az őrzendő tömeg többségének fogalma sincs a mozgalmak valódi okairól.¹⁴

A további mozgalmaktól próbálták elrettenteni az olvasóikat. Közölték Ferdinánd császár¹⁵ milánói proklamációját, melyben az uralkodó anarchizmusnak és fanatizmusnak bélyegezte az eseményeket.¹⁶ Részletesen ismertették az Itáliában állomásozó ausztriai hadsereg állapotát és tábornoka, Joseph Wenzel Radetzky¹⁷ jellemét. A rend helyreállítását mindenekelőtt a hadseregtől várták. Negatívan értékelték az olasz nemzeti mozgalom atyját,

¹¹ Pesti Hírlap 1848. január 14. „*Külföld*” c. rovat

¹² Nemzeti Ujság 1848. február 4. „*Külföld*” c. rovat

¹³ Budapesti Híradó 1848. január 21. „*Külföld*” c. rovat

¹⁴ Budapesti Híradó 1848. február 3. „*Külföld*” c. rovat

¹⁵ II. (Bourbon) Ferdinánd: 1830 és 1859 között a Nápoly-Szicíliai Kettős Királyság uralkodója.

¹⁶ Nemzeti Ujság 1848. január 27. „*Külföld*” c. rovat

¹⁷ Joseph Wenzel Radetzky (1766–1853): csehországi gróf, osztrák császári-királyi tábornagy.

Giuseppe Mazzinit „egy Olaszországot anarchiába taszítani akaró csoport” vezetőjeként.¹⁸

A megmozdulások azonban nem maradtak abba, februárban újabb „népzendülési hullám”¹⁹ vette kezdetét. A lapok egyszer sem használták Észak-Itáliával kapcsolatban a forradalom szót, a „forrongási jelek” megnevezésnél nem mentek messzebb. A francia követkamarában ellenforradalminak nevezett ausztriai katonai fellépést a következőképpen kommentálták: „*Hol van a forradalom, ha a radicalismus győzedelmének ellentéte ellenforradalomnak gyaláztatik?*”²⁰ A palermói forradalom híre után a Vezúvhoz hasonlították a forrongó Itáliát, mely bármelyik pillanatban robbanhat. Innentől kezdve foglalkoztak egy esetlegesen kitörő európai háborúval, melynek megelőzése érdekében nem tartották kizártnak az ausztriai–orosz közös intervenciót sem.

A Nápoly-Szicíliai Királyság

A bécsi kongresszust követően Itália kilenc részre oszlott: a Lombard-Velencei Királyságra, a Szardíniai Királyságra, a Parmai, Modenai, Luccai hercegségekre, a Toscanai Nagyhercegségre, a San Marino-i Köztársaságra, a Pápai Államra, valamint a Nápoly-Szicíliai Királyságra.²¹ A Pápai Állam kivételével osztrák főhercegek uralkodtak Közép-Itália megannyi kisállamában, ráadásul a Dél-Itáliát összefogó Nápoly-Szicíliai Királyságban is a Habsburg dinasztia befolyása érvényesült.

A reformok követelése tömegmozgalmak támogatásával a Nápolyi Királyság területén is napirendre került. Január elején Palermo lakosai megfogadták, hogy január 12-ig várnak, azonban hogyha addig nem mutat II. Ferdinánd nápolyi király reformhajlandóságot, a saját kezükbe veszik az irányítást. Habár január 12-re esett az uralkodó születésnapja, így szimbolikus jelentőségű volt a dátum kijelölése, a várt reformok elmaradtak. Újévi fogadalmuknak eleget téve Palermo lakosai fegyvert fogtak, majd tizenöt napi harc után megadásra kényszerítették a város katonaságát. Győzelmük következményeként II. Ferdinánd király alkotmányt adományozott népének.²²

A palermói eseményekről természetesen mindkét lap hírt adott: a Budapesti Híradó január 28-án, míg a Nemzeti Ujság január 30-án. Ekkor a lapok halálos áldozatokkal járó zendülésről és a katonaság által szétszórt lázadókról írtak.²³ Ezt követően a Nemzeti Ujság meglehetősen hosszú ideig, több mint egy hétig nem közölt hírt a Nápolyi Királyságról. Ennek az lehet az oka, hogy nem tulajdonítottak nagy szerepet a Dél-Itáliában sorra kerülő véres összecsapásoknak, azt a törvényes hatalom elleni lázadásként értelmezték.

¹⁸ Nemzeti Ujság 1848. február 4. „Külföld” c. rovat

¹⁹ Nemzeti Ujság 1848. február 25. „Külföld” c. rovat

²⁰ Budapesti Híradó 1848. február 25. „Külföld” c. rovat

²¹ URBÁN 1970, 233.

²² KIS 1990, 57.

²³ Budapesti Híradó, 1848. január 28., Nemzeti Ujság 1848. január 30. „Külföld” c. rovat

A Budapesti Híradó szintén úgy vélte, hogy a palermói felkelést és annak jelentőségét a különböző lapok felnagyították, január 12-én pedig csak a falragaszok által feltűzött kisebbség vett részt a lázadásban, és alakított ideiglenes kormányt.²⁴ A lap a mozgalom törvénytelenségét igyekezett eleinte kiemelni. Nem sokkal később megjelent a hírlapban a palermói csata részletes ismertetése is.²⁵ A magyar konzervatív lap február 5-én hangot adott a mozgalom vezetői és a király közötti békés közeledés feletti örömeinek: „Reméljük, az egész Szicíliára kiterjedő felkelésnek mostmár vége lesz.”²⁶ Az enyhülő hangnem másik olvasható jele, hogy a lap először ekkor titulálta forradalomnak a szicíliai történéseket. Nápoly, az ország fővárosának fellázadását csak az összes tartomány felkelése esetén tartotta valószínűnek a lap és szerkesztősege, a palermói forradalmat viszont még nem tekintették lezártnak. Beszámoltak a király engedményeiről, nevezetesen az alkotmány tervezetéről, illetve a politikai foglyok szabadon bocsátásáról.²⁷ A néhány nappal korábban örömmel fogadott békés közeledést február 6-án azonban már nem tartották kedvezőnek, úgy vélték, a megfelelő alkalmat elszalasztották a felek, ugyanis ismét zavargások törtek ki a városban.²⁸ A forrongást a konzervatív lap úgy értelmezte, hogy az elégedetlen nép félredobta a király ajándékait, és ismét zűrzavart okozott. Az alkotmányt az uralkodó ajándékaként igyekeztek bemutatni, nem pedig a mozgalom által kivívott sikerként.²⁹ Mindezek mellett január 27-ének döntő szerepet tulajdonítottak.

Január 27-e pedig valóban döntő napnak bizonyult, a felkelők győzelmet arattak a palermói katonaság felett. A két konzervatív lap tárgyilagosan számolt be a felkelők győzelméről és a belga mintájú alkotmány kihirdetéséről. Ez utóbbit viszont a Nemzeti Ujság a nép nyomásának tulajdonította, de kiemelte négy alappillérét: alkotmányos kormány, katolikus vallás, felelős minisztérium, sajtószabadság.³⁰ Miután a forradalom sikerrel lezajlott, és elérte főbb céljait, a Nápolyval kapcsolatos hírek megritkultak. A Budapesti Híradó szerkesztői a forradalom győzelmét eleinte ideiglenesnek vélték, de az idő múlásával beletörődtek az új alkotmányba létébe. A lap hasábjain ezután Szicília Nápolyval szembeni függetlenedési törekvései kaptak leginkább helyet. Azonban a Nemzeti Ujság március elején „mindenféle kicsapongások”-ról és „leírhatatlan nyomor”-ról³¹ írt a királysággal kapcsolatosan. Ezzel a forradalom következtében kialakult helyzetre és arra igyekezett utalni, hogy a forradalmárok képtelenek fenntartani a rendet Palermo utcáin. A lap tehát továbbra is igyekezett olvasóit a forradalom ellen hangolni.

²⁴ Budapesti Híradó 1848. január 30. „Külföld” c. rovat

²⁵ Budapesti Híradó 1848. február 2. „Külföld” c. rovat

²⁶ Budapesti Híradó 1848. február 5. „Külföld” c. rovat

²⁷ Nemzeti Ujság 1848. február 5. „Külföld” c. rovat

²⁸ Budapesti Híradó 1848. február 6. „Külföld” c. rovat

²⁹ Budapesti Híradó 1848. február 7. „Külföld” c. rovat

³⁰ Nemzeti Ujság 1848. február 13. „Külföld” c. rovat

³¹ Nemzeti Ujság 1848. március 5. „Külföld” c. rovat

A Szárd-Piemonti Királyság és Közép-Itália

Az itáliai mozgalmak azonban nem korlátozódtak a félsziget északi és déli határvidékeire. Az 1848. tavaszi mozgalmak gyökerei itt a megelőző évre nyúltak vissza.

1847. augusztus 13-án olyan esemény történt, mely fölszította az olasz nemzeti mozgalom lángját. Ugyanis osztrák csapatok szállták meg Ferrarát, ami a pápa birtokainak részét képezte. Piemont és Toscana egyből fegyveres segítséget ajánlott fel a pápának, azonban érdemben következmény nélkül maradt az osztrákok lépése. 1847. december 24-én Ausztria Modenával és Parmával is szerződést kötött, mely szerint külső támadás esetén kölcsönösen segítséget nyújtanak egymásnak, ilyen helyzetben a modenai és parmai határmenti erősségek osztrák irányítás alá kerültek. Ezek egyértelműen preventív intézkedések voltak Piemonttal szemben.³²

Az első liberális politikai lépéseket Itáliában ott tették meg, ahol talán a legkevésbé számítottak rá: a pápai udvarban. 1846. június 1-jén, XVI. Gergely halála után a liberális eszmékkel rokonszenvező és egységpárti IX. Pius került a pápai székbe. A mérsékelt, neoguelf irányzatot képviselő egyházfő 1848 januárjában hozta meg első reformintézkedéseit, melynek jelentős hatása volt Itália többi államában is. A pápa világi személyeket is magában foglaló minisztériumot nevezett ki Rómában, valamint intézkedései nyomán enyhítették a cenzúrát, és szabadon engedték a politikai foglyokat.

A Budapesti Híradó és a Nemzeti Ujság január és február folyamán rendszeresen, de a lombard-velencei és nápolyi hírekkel ellentétben kevésbé részletesen foglalkozott a közép-itáliai (főként Toscana és a Pápai Állambeli) és a szárd-piemonti eseményekkel. Míg a Nemzeti Ujság már január közepén is tudósított római hírekről, a Budapesti Híradó csak februárban kezdett el foglalkozni azokkal.

Mivel a pápa még a komoly itáliai megmozdulások előtt elindította a Pápai Állam reformfolyamatait, Rómában nem került sor véres összecsapásokra 1848 folyamán. A további reformok érdekében, illetve a katolikus egyházfő iránti szimpátiát kifejezendő előfordult, hogy fáklyás menet vonult a pápához. Ám ezek a felvonulások – ahogy a konzervatív Nemzeti Ujság is kiemelte – nem vezettek a rend megzavarásához.³³ A Budapesti Híradó nyíltan elítélte a pápa szabadelvűségét, kiemelve, hogy ők mindig szót emeltek az ellen. Ugyanebben a számban olvasható egy mondat, mely mintegy összefoglalja a konzervatívok forradalommal kapcsolatos nézeteit: „Hogy Europa minden statusaiban nagy javításokat lehetne behozni, nem tagadjuk. [...] de országot nem érhet nagyobb átok, mint a radicalok és forradalmiak zsarnoksága...”³⁴ A lap Rómával kapcsolatban ekkor már közelgő nyugtalanság jeleiről írt.

³² Kis 1990, 58.

³³ Nemzeti Ujság 1848. január 13. „Külföld” c. rovat

³⁴ Budapesti Híradó 1848. február 1. „Külföld” c. rovat

A nápolyi forradalom sikerének híre örömtias gyűléseket vont maga után a Pápai Állam fővárosában is, melyekről a konzervatív magyar lapok beszámoltak, de érdemben nem kommentálták azokat. A római események március 14-én érték el csúcspontjukat, amikor Pius pápa alkotmányt hirdetett a Pápai Állam számára.

A Savoyát, Piemontot és Szardíniát magában foglaló Szárd-Piemonti Királyság élén Károly Albert király³⁵ állt az 1848-as forradalmi hullám idején. Itália egyesítését megelőzően ezen királyság volt az egyetlen önálló, jelentékeny hadsereggel rendelkező olasz állam.

A magyar lapokban csak „Sardinia” néven emlegetett királyság városai közül először Genovában törtek ki zavargások 1848. január 3-án.³⁶ A „*népzavargás*” és az „*irtóztos jelenetek*”³⁷ ismertetése mellett az állam fegyverkezéséről írtak a lapok, melyek egy Ausztria elleni háború rémképét vetítették előre.³⁸ A nápolyi hírek örömtias felvonulásokat eredményeztek Piemontban is, mely örömmámor a szárd-piemonti alkotmány kihirdetése, február 8-a után csak fokozódott.³⁹ A Habsburgoktól független volt a Szárd-Piemonti Királyság, a konzervatívok mégis határozottan elítélték mozgalmait, hiszen az Osztrák Császárság elleni közvetlen fenyegetésként értelmezték azokat, s féltek azok katalizátor jellegétől.

Közép-Itália mozgalmainak másik nagy gócpontja a pápai állam mellett a Habsburg uralom alatt álló Toscanai Nagyhercegség volt. A nagyhercegség élén II. Lipót állt.⁴⁰ A régióban először Livornóban került sor megmozdulásokra, ahol január 6-án este „*a rend néhány lázadó sötétbeni munkálkodása által komolyan megzavartatott*”.⁴¹ A zavargást komoly lépésnek tekintette a Budapesti Híradó, mely a mozgalom célját a hatalom átvételében, és így a zajongók meggazdagodási vágyában vélte felfedezni. Január végén sor került egy szabadelvű bizottság felállítására, ami kiváltó okaként a nápolyi híreket nevezte meg a Budapesti Híradó.⁴² A lapok beszámoltak az alkotmány néptömeg általi követeléséről, ugyanakkor az alkotmány kihirdetését igyekeztek egyedül II. Lipót nagyherceg érdemének tulajdonítani. A toszkán alkotmányt február 17-én hirdették ki.⁴³

Az 1848-as itáliai híreket megvizsgálva kijelenthető, hogy az olasz mozgalmakat a Budapesti Híradó és a Nemzeti Ujság is egy hangos kisebbség önző akcióinak tekintette. E kisebbség célja szerintük a rend megzavarásával a hatalom átvétele, ezáltal pedig saját anyagi javaik gyarapítása volt. A Habsburg

³⁵ Károly Albert (1798–1849): A Savoyai-ház tagja, 1831-től haláláig szárd-piemonti király.

³⁶ Budapesti Híradó 1848. február 1. „*Külföld*” c. rovat

³⁷ Nemzeti Ujság 1848. február 11. „*Külföld*” c. rovat

³⁸ Budapesti Híradó 1848. január 29., Budapesti Híradó 1848. január 30. „*Külföld*” c. rovatok

³⁹ Budapesti Híradó 1848. február 15. „*Külföld*” c. rovat

⁴⁰ II. Lipót (1797–1870): osztrák nagyherceg, 1824-től 1859-ig Toscana nagyhercege.

⁴¹ Budapesti Híradó 1848. január 23. „*Külföld*” c. rovat

⁴² Budapesti Híradó 1848. február 13. „*Külföld*” c. rovat

⁴³ Budapesti Híradó 1848. február 25. „*Külföld*” c. rovat

uralom ellenében kitörő felkeléseket a törvényes hatalom elleni törvénytelen lázadasként értelmezték, amelyek ellen szerintük az ausztriai katonaság jogszerűen lépett fel. Forradalomnak egyedül a palermói megmozdulást ismerték el, de annak jogosságát is erősen megkérdőjelezték. A mozgalmak sikerességét a többség passzivitásában, félrevezetésében, vagy éppen a kisebbség meghasonlásában látták. Az okok között sorolták még fel az olasz nép tulajdonságait, a szabadság iránt érzett túlzó vágyát. Februártól számos itáliai állam hirdette ki alkotmányát. A magyar konzervatív lapok nem a néptömegek sikeres demonstrációjának, hanem az uralkodók jóindulatának tulajdonították azok életbelépését.

A februári francia forradalom

Míg a magyar liberális ellenzék számára Franciaország volt a szabadság szimbóluma, tőle várták mozgalmuk elvi támogatását, addig a konzervatívok számára egy a parlamentarizmus hibáit demonstráló államalakulat volt.

A forradalmakat elítélő hangnem a februári francia forradalom kapcsán is tetten érhető a lapokban. Az 1830-ban trónra kerülő orléans-i Lajos Fülöp⁴⁴ polgárkirálysága alkotmányos volt ugyan, ám nem volt mentes az abszolutisztikus elemektől sem. 1840-től François Guizot⁴⁵ lett a miniszterelnök, de a várt reformok ezután is elmaradtak. A francia ellenzék ezért úgynevezett „*banketthadjáratba*” kezdett 1847 második felében, amely keretein belül vacsorákat szerveztek, ahol az ellenzék neves vezetői tartottak a reformkezdeményezést népszerűsítő szónoklatokat. Az utolsó ilyen vacsorát Párizsban szerették volna megtartani február 19-én, ám a kormány betiltatta azt. Az ellenzék mégsem állt el tervétől, és február 22-re tűzte ki az utolsó reformlakomát. Az esemény napján tömegek lepték el a lakoma helyszínét, az esemény pedig forradalomná terebélyesedett. A forradalom következtében a király lemondott, ideiglenes kormány alakult, és kikiáltották a köztársaságot.⁴⁶

A februári párizsi forradalomról a Budapesti Híradó március 1-jén, míg a Nemzeti Ujság március 3-án számolt be. Mindkét lap még ugyanabban a számában biztosította olvasóit, hogy a rend és csend Párizsban tökéletesen helyreállt. Ennek kissé ellentmond, hogy a lapok a lázongók által állított barikádokról és torlaszokról írtak, melyek még álltak a „*csendes*” Párizsban. A párizsi eseményeket rendkívüli részletességgel ismertették, de a megmozdulást még ekkor sem titulálták forradalomnak, mindössze népmozgalomnak és zavargásnak. Február 25-én Párizsban kikiáltották a köztársaságot, melyet a lapok kommentár nélkül közöltek. A forradalom szót először március 9-i számában használta a párizsi eseményekkel kapcsolatban, kissé ironikusan a

⁴⁴ I. Lajos Fülöp (1773–1850): Az Orléans-i ház tagja, 1830-tól Franciaország királya, közismertebb nevén a „Polgárkirály”.

⁴⁵ François Guizot (1787–1874): francia politikus, író, történész, I. Lajos Fülöp uralkodása idején miniszterelnök.

⁴⁶ DAUTRY 1981, 389.

Nemzeti Ujság: „Esett, midőn a köztársaság kiküzdett, s esett azon pillanatban is, midőn az ünnepélyesen kihirdettetett: tehát nincs szükség juliusi vagy juniusi napra, hogy Párisban forradalmak élesztessenek.”⁴⁷

A monarchia bukását és az új államforma kikiáltását a magyar konzervatív lapok ezek után elfogadták és tudomásul vették. A köztársaság elfogadásával kapcsolatban kiemelték, hogy az mindenhol a csend megzavarása nélkül zajlott le, az egész ország beleegyezésével.⁴⁸ Franciaország helyzetéről továbbra is folyamatosan beszámoltak, az országgal kapcsolatban mindig elsősorban a nyugalmat és rendet kiemelve.

A márciusi mozgalmak

A Budapesti Híradó már januári számaiban is beszámolt az 1847. decemberi „németország” eseményekről, mely során eltörölték a belügyekre kiterjedő cenzúrát Bajorországban, valamint várakozással tekintettek a badeni tartománygyűlésre, amitől a sajtóügy megoldását remélték. Az itáliai államok alkotmányai bemutatásakor is elsősorban a sajtószabadság bevezetését és a cenzúra eltörlését emelték ki mint pozitív következményeket.

A magyar ellenzékkel elsősorban a Budapesti Híradó vívott küzdelmet hasábjain. Folyamatosan kompromisszumra szólították fel őket, ha egy-egy törvényjavaslatot nem sikerült megszavazni a pozsonyi országgyűlésen, azért őket hibáztatták. A reformok végrehajtására egyedül a kormányt tartották alkalmasnak. Ennek ellenére a pesti forradalmat meglepő módon üdvözölték – mindenekelőtt a sajtószabadságra koncentrálna. A Budapesti Híradó (mely szerkesztőt is váltott, az új szerkesztő Vida Károly⁴⁹ lett) a forradalom utáni első számát a következő mondattal indította: „Van okunk örvendni azon, hogy a sajtó – törvényes korlátok mellett – felszabadulhat.”⁵⁰ Majd a következő számban olvashatjuk: „A sajtó már tettelesen szabad.”⁵¹ Kiemelték, ők évek alatt tartották véghezvihetőnek azt, ami pár nap alatt zajlott le, s a haladás hívei voltak ők is. Mindenesetre lefektették további elveiket: „Béke a nemzetiségek és osztályok között!”⁵² (a forradalom ne fajuljon tetteleges erőszakká), „Monarchia!” (elszakadási törekvések megelőzése), „Alkotmányos szabadság, rend és törvényesség!”. Sőt, Kossuthra is hivatkoztak: „Mindnyájunkat közös érzelem fűz össze!”.

A *Nemzeti Ujság* gyökeres fordulatot tett. Közölte a Nemzeti Dalt, a 12 pontot, amiből kilencet kijelentésük szerint a lap is követelt korábban. A reformpárthoz történő csatlakozásra szólított fel mindenkit, és üdvözölte a „méltóságos mérséklettel vitt” forradalmat. Ennek ellenére óvatosságra intette az

⁴⁷ Nemzeti Ujság 1848. március 9. „Külföld” c. rovat

⁴⁸ Budapesti Híradó 1848. március 9. „Külföld” c. rovat

⁴⁹ Vida Károly (1819–1862): hírlapíró és szerkesztő.

⁵⁰ Budapesti Híradó 1848. március 16. „Külföld” c. rovat

⁵¹ Budapesti Híradó 1848. március 18. „Külföld” c. rovat

⁵² Budapesti Híradó 1848. március 18. „Külföld” c. rovat

országgyűlést, és valószínűleg a francia eseményekre utalva azt nyilvánította a legnagyobb eredménynek, hogy a „*korona a helyén maradt*”, ám a parlamentáris kormányzat mellett szállt síkra. A szabad sajtó kivívását ők is diadalünnepként aposztrofálták. Még egy javaslatot is közzétettek a megalakítandó kormány tagjaira vonatkozóan.⁵³

Összefoglalás

A vizsgált lapszámokat figyelembe véve kijelenthető, hogy a konzervatív lapok amellet, hogy erősen ellenezték az európai forradalmakat, azok nem minden vívmányát vetették el. Különösen kedves és fontos volt számukra a sajtószabadság, mely kivívását minden egyes államban őszinte örömmel és meglelégedéssel fogadták, legyen szó a német forradalmi megmozdulásokról, a francia monarchia megbuktatásáról vagy a vér nélküli magyar mozgalomról. Ez utóbbit azonban a két konzervatív lap eltérő módon fogadta. A Budapesti Hiradó óvatosságra intett, az események lassítását és a törvény követését, betartását kérte, míg a Nemzeti Ujság eszmei fordulatot téve beállt a forradalom és az ellenzék mögé, átvette a követeléseiket és a jelszavaikat. Ám ezután is a nyugalom, a rend és csend fenntartására szólítottak fel, az utcai mozgalmakat egyértelműen elutasították, mindezzel együtt a fennálló hatalom legitimitását egy pillanatra sem kérdőjelezték meg.

Források

Budapesti Hiradó 1848. február 1.; 1848. február 13.; 1848. február 15.; 1848. február 2.; 1848. február 25.; 1848. február 3.; 1848. február 5.; 1848. február 6.; 1848. február 7.; 1848. január 21.; 1848. január 23.; 1848. január 29.; 1848. január 30.; 1848. március 16.; 1848. március 18.; 1848. március 9.; 1848. január 28.

Nemzeti Ujság 1848. február 11.; 1848. február 13.; 1848. február 25.; 1848. február 4.; 1848. február 5.; 1848. január 13.; 1848. január 27.; 1848. január 30.; 1848. március 17.; 1848. március 5.; 1848. március 9.

Pesti Hirlap 1848. január 14.

Irodalom

BUZINKAY 1993 = Buzinkay Géza: *Kis magyar sajtótörténet*. Budapest 1993.

DAUTRY 1981 = Dautry, Jean: *Az 1848-as francia forradalom és a köztársaság*. Budapest 1981.

⁵³ Nemzeti Ujság 1848. március 17. „*Külföld*” c. rovat

KIS 1990 = Kis Aladár: *Olaszország története 1748–1970*. Budapest 1990.

KOSÁRY 1979 = Kosáry Domokos: A Budapesti Híradó és a Nemzeti Újság. In: Kókay György (szerk.): *A magyar sajtó története I*. Budapest 1979.

URBÁN 1970 = Urbán Aladár: *Európa a forradalmak forgószeleiben 1848–1849*. Budapest 1970.

The Hungarian conservative press during the Revolutions of 1848

From rejection to acceptance –January–March 1848

BÁLINT KRIZSÁN

Taken into consideration the analyzed papers, it can be claimed that although conservative papers strongly opposed the European Revolutions, they did not deny all the achievements. Liberty of the press was especially important for them. Achieving this goal was welcome in every state including the States of Germany, Monarchy of France, and Hungary. The two Hungarian conservative papers had different attitude towards the Revolution. Budapesti Híradó was more moderate. It wanted to slow down the vehemence of the events, members insisted on respecting the legal requirements, while Nemzeti Újság started supporting the opposition and using their motto and claim. They did not question the legitimacy of the new regime, and warned people not to become even more radical.